

แนวทางการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
Management of the Elderly Club in Nong Ruea District,
Khon Kaen Province

วิยะดา อุทธะคำ และ ศิวัช ศรีโกคางกุล

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Viyada Utthakham and Siwach Sripokangkul
Khon Kaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Viyada1243@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุ 2) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา และ 3) แนวทางในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 2 คน และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในอำเภอหนองเรือจังหวัดขอนแก่น จำนวน 18 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้องดำเนินการตีความและสร้างข้อสรุปโดยมีจุดยืนอยู่บนบริบทของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า

1. การบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และมิติด้านสุขภาพ
2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุฯ ประกอบด้วย 6 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ มิติด้านสุขภาพ และมิติด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม แนวทางในการแก้ไขปัญหา
3. แนวทางในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุฯ ประกอบด้วย 5 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และมิติด้านสุขภาพ

* วันที่รับบทความ: 9 มีนาคม 2564; วันแก้ไขบทความ: 2 เมษายน 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 3 เมษายน 2564

Received: March 9, 2021; Revised: April 2, 2021; Accepted: April 3, 2021

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ชุมรม; ผู้สูงอายุ

Abstracts

This qualitative research aimed to explore the problems and obstacles in the management of the elderly club and to provide a problem solving guidance to be the guidelines for elderly club management of Bann Nong Ruea “Senior Citizens”, Nong Ruea District, Khon Kaen Provine. Qualitative research methods were used in this research including documentary study and in-depth interviews with 20 key informants. The findings were synthesized to provide the guidelines for Bann Nong Ruea Elderly Club management, consisting of 2 executives and 18 members of the “Senior Citizens” club.

The results show that there are five dimensions of Ban Nong Ruea “Senior Citizens” Club management: participation dimension, decentralized dimension, public relations dimension, socio-economic dimension, and health care dimension. Meanwhile, the problems and obstacles in the “Senior Citizens” club can be clarified in six dimensions including participation dimension, decentralized dimension, public relations dimension, socio-economic dimension, health care dimension, and innovation and technology dimension. Likewise, five dimensions of problem-solving were provided in this research including participation dimension, decentralized dimension, public relations dimension, socio-economic dimension, and health care dimension.

Keywords: Management; Club; Elderly

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และคาดว่าแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2565 จะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึงร้อยละ 20 จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยต้องหันมาให้ความสำคัญประเด็นปัญหาที่มาพร้อมกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม และผู้สูงอายุทั้งหมด ดังนั้น การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการขับเคลื่อน และจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นโดยผู้สูงอายุเอง (สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ, ม.ป.ป. : 78) และเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรจนได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 โดยมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 6,161,172 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.18 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2557 ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 9,110,754 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14.25 ของประชากรทั้งหมด (กรมการปกครอง, 2557 : ออนไลน์) ในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2563 ประชากรผู้สูงอายุ มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 12 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ประมาณว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22.08 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2568 หรือจะมีประชากรผู้สูงอายุประมาณ 15,126,000 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ, 2556 : 37) โดยในปี 2562 เป็นปีแรกที่จำนวนประชากรวัยเด็กเท่ากับประชากรผู้สูงอายุที่ 11.3 ล้านคน หลังจากนั้นจำนวนประชากรวัยเด็กจะน้อยกว่าผู้สูงอายุมาโดยตลอด

การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ที่มนุษย์มี อาจหลีกเลี่ยงได้และเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจมีความอ่อนแอของ ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีความ เจ็บป่วยหรือความพิการร่วมด้วย นักสังคมวิทยายอมรับว่าภาวะสูงอายุเป็นการก้าวเข้าสู่สภาพการ เปลี่ยนแปลง หรือบทบาทใหม่ในสังคม นอกจากนั้นภาวะสูงอายุยังเป็นผลจากการสูญเสียอย่างค่อยเป็นค่อยไป ของความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนี้ คือ 1. การ เปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสรีรวิทยาของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงนี้จะแตกต่างกันในระยะเวลาเร็วหรือช้าในแต่ละบุคคล เช่น ผิวหนัง อวัยวะรับรสและกลิ่น ระบบทางเดินหายใจในระบบทางเดินปัสสาวะ เป็นต้น 2. การเปลี่ยนแปลง ทางด้านจิตใจและอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงวิถีทางดำเนินชีวิตหลังจากเคยทำงานมาในช่วงเวลา 20 - 30 ปี การลดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ลง สังคมแคบ ทำให้เกิดความรู้สึกสูญเสียบทบาท ซึ่งอาจกระทบกระเทือน ทางเศรษฐกิจ ทำให้ความมั่นใจในความสามารถและคุณค่าของตนเองลดลง 3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ เช่น การเกษียณอายุของผู้ที่ทำงาน ราชการเมื่ออายุ 60 ปีจะเป็นการสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงานและรวมทั้งเกียรติและสิทธิต่าง ๆ ด้วย

ชมรมผู้สูงอายุ เป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบงานผู้สูงอายุ อันจะ ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งในระดับปัจเจกบุคคลระดับชมรมผู้สูงอายุและระดับชุมชน โดยมี วัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสุขภาพ สังคม และสวัสดิการ การบริหารจัดการในชมรมผู้สูงอายุเป็นไปตามโครงสร้างของชมรม (สมาคมสภาผู้สูงอายุ แห่งประเทศไทยฯ, ม.ป.ป. : 120)

ชมรมผู้สูงอายุในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นชมรมที่ถูกก่อตั้งขึ้นจากภาคประชาชน ดำเนินงานโดยประชาชน มีกิจกรรมที่ดำเนินงานหลากหลาย ประสบความสำเร็จมากมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึง มีความสนใจศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ความ เป็นมาของชมรมฯ กระบวนการและแนวทางการดำเนินงานของชมรมฯ ปัญหาอุปสรรคอย่างถูกต้องและสอดคล้อง กับความต้องการของสมาชิกในชมรมและแนวทางที่รัฐบาลเพื่อนำไปสู่การวางแผนแนวทางการดำเนินงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

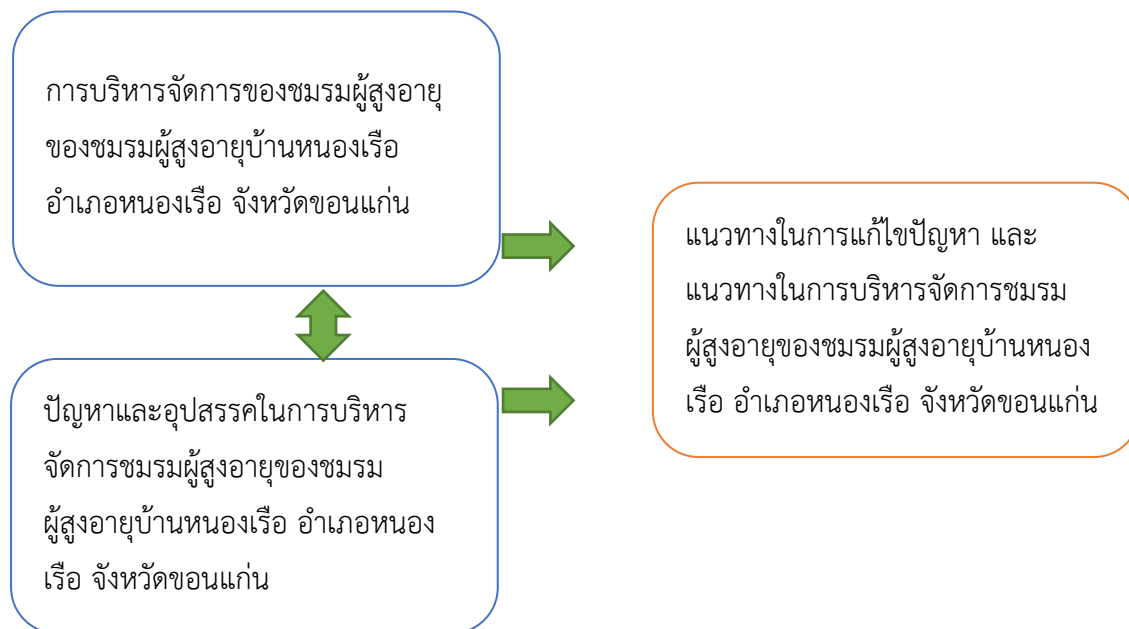
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยภายใต้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 3 วิธีการที่ผสมผสาน เกื้อกูล และสนับสนุนกัน ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก (Key informants) การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาผ่านเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษานั้นสามารถจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. ผู้บริหาร จำนวน 2 คน และ 2. สมาชิกชมรมผู้สูงอายุฯ จำนวน 18 คน ทั้งนี้ เหตุผลที่ผู้วิจัยมุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกชมรมฯ เป็นหลักนั้น เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ที่รับรู้วิธีการดำเนินงาน ประเด็นปัญหาและอุปสรรคเป็นอย่างดี

เครื่องมือที่ใช้และการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่อาศัยวิธีการวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก ตลอดจนการสังเกตเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา จึงประกอบด้วย แนวคำถามแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง (Semi – structured Interview) รวมถึงเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมทั้งจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ การนำความรู้หรือข้อสังเกตที่รวบรวมได้จากภาคสนามอันเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จำเพาะเจาะจงเพียงจำนวนหนึ่ง ดำเนินการตีความและสร้างข้อสรุปโดยมีจุดยืนอยู่บนบริบทของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. วิธีการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประกอบด้วย 5 มิติ ดังนี้

1.1 มิติด้านการมีส่วนร่วม ชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการ รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และคณะกรรมการของชมรมคุ่มละ 1 คน คณะกรรมการบริหารชมรมเป็นผู้นำที่เป็นทางการ มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก ซึ่งมีบทบาทบริหารจัดการชมรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสามารถดำรงอยู่ได้ โดยคณะกรรมการในตำแหน่งต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด ซึ่งโครงสร้างหลัก ๆ ของชมรมผู้สูงอายุมี ดังนี้

ประธาน ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชมรม เป็นหัวหน้าในการบริหารกิจกรรมชมรม ตลอดจนประสานงานกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และแสวงหาแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชมรมดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในชมรม

รองประธาน ทำหน้าที่ช่วยประธานบริหารกิจกรรมของชมรม ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ประธานมอบหมายและทำหน้าที่แทนประธานได้

เลขานุการ ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ นายทะเบียน งานประชาสัมพันธ์ของชมรมและปฏิบัติตามคำสั่งของประธานตลอดจนทำหน้าที่เลขานุการในการประชุมต่าง ๆ

เหรียญกษาปณ์ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินทั้งหมดของชมรม เป็นผู้จัดทำบัญชีรับ – จ่าย บัญชีงบดุลของชมรม เก็บเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพื่อการตรวจสอบ

กรรมการ มีหน้าที่ช่วยเหลือคณะกรรมการคนอื่น ๆ ให้สามารถทำงานได้อย่างเหมาะสม เพื่อความเจริญก้าวหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ ในชมรม

ทั้งนี้ มีการจัดให้มีการประชุมที่บ่อยครั้ง พร้อมทั้งมีการประชุมชี้แจงกฎระเบียบข้อบังคับของชมรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยในการประชุมแต่ละครั้งนอกจากจะมีคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมแล้วชมรมมีการเชิญผู้ใหญ่บ้านของทุกหมู่บ้านในตำบลหนองเรือ ผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมประชุมด้วย สะท้อนจากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“ชมรมนอกจากสมาชิกแล้วยังมี ประธานคณะกรรมการ รองประธาน เลขานุการ เหรียญกษาปณ์ และคณะกรรมการของชมรมคุ่มละ 1 คน คณะกรรมการบริหารชมรม เป็นผู้นำที่เป็นทางการ มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก และมีการประชุมคณะกรรมการกันบ่อยครั้ง แต่จะมีการประชุมสมาชิกชมรมอย่างน้อยปีละครั้ง”

(สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2563)

1.2 มิติด้านการกระจายอำนาจ มีการบริหารจัดการโดยในอำเภอจัดแบ่งการดูแลออกเป็นหมู่บ้านและให้กรรมการรับผิดชอบแต่ละหมู่บ้าน โดยให้คณะกรรมการของชมรมคุ่มละ 1 คน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจ มีการสร้างแนวร่วมหาทางดำเนินการโดยคณะกรรมการร่วมกันจัดทำโครงการเสนอ ต่อผู้บริหารท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ร่วมไปกับการเคลื่อนไหวในชุมชนสองกระแส กระแสหนึ่งคือ การประชาสัมพันธ์โครงการ ทำให้ชุมชนเห็นความจำเป็น เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อีกกระแสหนึ่งคือ การแสวงหาความเป็นไปได้ในการเสนอของงบประมาณอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และงบประมาณของจังหวัด ขณะเดียวกัน ก็มีกระแสสนับสนุนจากชมรมผู้สูงอายุ ช่วยเป็นแรงผลักดันอีกทางหนึ่ง เมื่อมีความพร้อมด้านสังคม และมีความเป็นไปได้ด้านระเบียบการใช้งบประมาณ ประธานชมรมจึงได้นำโครงการ เสนอต่อเทศบาลตำบลหนองเรือและจังหวัดขอนแก่น จึงได้รับอนุมัติเงินอุดหนุนให้ในปีงบประมาณ 2563 จำนวน 30,000 บาท พร้อมทั้งได้รับบริจาควัสดุอุปกรณ์จากบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในพื้นที่

1.3 มิติด้านการประชาสัมพันธ์ ดำเนินการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน มีการจัดให้มีการทำเอกสารเชิญชวน การบอกเล่าปากต่อปาก ทั้งนี้ คุณสมบัติของผู้สมัคร ประกอบไปด้วย

1. ต้องเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปบริบูรณ์
2. ต้องเป็นผู้มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาล
3. ต้องเป็นผู้เห็นด้วยและยินดีปฏิบัติตามระเบียบของชมรมฯ

ผู้ประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกต้องยื่นใบสมัครต่อคณะกรรมการชมรมด้วยตนเอง พร้อมรูปถ่าย ขนาด 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป และสำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประชาชน (พร้อมเอกสารฉบับจริง) อย่างละ 1 ฉบับ โดยชำระค่าธรรมเนียม ดังนี้

- ค่าสมัครเป็นสมาชิกชมรมคนละ 50 บาท (ชำระครั้งเดียว)
- ค่าบำรุงรายปี ๆ ละ 100 บาท

1.4 มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ มีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญโดยเฉพาะกิจกรรมสันตนาการ และกิจกรรมสร้างอาชีพ เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมของกลุ่มดอกไม้จันทร์ กิจกรรมกระเป๋าสาน กิจกรรมผ้ามัดหมี่ กิจกรรมการกุศล และกิจกรรมให้ความรู้กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ ฯลฯ

1.5 มิติด้านสุขภาพ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายทำงานลดลง อัตราการเผาผลาญอาหารลดลงตามอายุที่มากขึ้น ทำให้ความต้องการพลังงานลดลง นอกจากนี้ควรควบคุมการรับประทานอาหารโดยควบคุมน้ำหนักตัวไม่ให้มากขึ้นด้วย ชมรมจึงมีหลักสูตรเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุไว้ อาทิ กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย กิจกรรมตรวจสุขภาพประจำปี กิจกรรมเรียนรู้แคลอรี เป็นต้น

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 6 มิติ ดังนี้

2.1 มิติด้านการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกมีเวลาว่างไม่ตรงกัน สะท้อนจากคำกล่าวของกรรมการชมรมท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“การดำเนินกิจกรรมของชมรมที่ได้จัดทำขึ้นในช่วงฤดูการทำกรเกษตรหรือทำนา นั้น ผู้สูงอายุมักต้องช่วยบุตรหลาน ในการจัดเตรียมอุปกรณ์ อาหารการกิน”

(สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2563)

2.2.2 สภาพการเดินทาง เนื่องจากสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุ 100% ทำให้ต้องอาศัยบุตรหลานในการเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอย่างไรก็ตามสมาชิกบางท่านไม่มีพาหนะ บุตรหลานไม่ว่างจึงต้องอาศัยเพื่อนบ้านหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในการรับส่ง สะท้อนจากคำกล่าวของสมาชิกชมรมท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“ตัวเออนั้นขับรถไม่เป็นจึงต้องให้บุตรหลานไปส่งยังสถานที่จัดอบรม แต่ในบางครั้ง บุตรหลานก็ไม่ว่าง จึงต้องเดินไปเองหรืออาศัยรถของสมาชิกชมรมท่านอื่นที่ผ่านทางมา”

(สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2563)

2.2.3 สถานที่ดำเนินการ จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ดำเนินการสังเกตการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ในบางหมู่บ้านยังไม่มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม สะท้อนจากคำกล่าวของกรรมการชมรมท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“ตอนนี้ยังต้องอาศัยวัดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทางชมรมอยู่”

(สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2563)

2.2.4 ขาดที่ปรึกษาชมรม การดำเนินการของชมรมโดยมีคณะกรรมการเป็นส่วนสำคัญ อย่างไรก็ตาม ชมรมกับไม่มีที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษาแก่ชมรม

มิติด้านการกระจายอำนาจ ถึงแม้จะมีการกระจายอำนาจให้กับหมู่บ้านในการเข้ามาเป็นกรรมการของชมรม แต่จะพบว่า ประธานชมรมมักจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชมรมเป็นอย่างมาก

มิติด้านการประชาสัมพันธ์ จากที่ได้กล่าวไปแล้วถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งจะพบว่าวิธีการที่ใช้ได้ผลพอสมควร อย่างไรก็ตาม การประชาสัมพันธ์เหล่านั้นยังเข้าไม่ถึงเยาวชนผู้ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชมรมเท่าที่ควร เนื่องจากเยาวชนเหล่านั้นปกติก็ไม่สนใจระบบเสียงตามสายในหมู่บ้านอยู่แล้ว

มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ ปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ทำงานมีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ ทั้งที่ผู้สูงอายุควรสามารถเป็นแรงงานอยู่ในระบบทั้งภาครัฐและเอกชนได้มากขึ้น ปัญหาอุปสรรคของการมีงานทำของผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมาจากรากเหง้าของอคติช่วงวัยที่ตีตราผู้สูงอายุว่าด้อยศักยภาพลงตามอายุที่มากขึ้น ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ดีเหมือนเดิม ส่งผลให้ระบบการทำงานต้องขาดผู้มีประสบการณ์ ผู้ที่มีระบบคิดระบบการตัดสินใจที่มั่นคงอย่างลึกซึ้งไม่ได้

มิติด้านสุขภาพ โรคระบาด จากสถานการณ์การติดเชื้อไวรัสโคโรนา COVID – 19 ส่งผลกระทบต่อชมรมเป็นอย่างมากเนื่องจากมีการงดการเรียนการสอน ในบางกิจกรรมและกิจกรรมที่ยังดำเนินการอยู่ก็ต้องมีมาตรการป้องกันอย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตาม สมาชิกก็ยังไม่วางใจทำให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมน้อยมาก

มิติด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม กล่าวคือ วัสดุอุปกรณ์ที่ล้าสมัย เนื่องจากกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุส่วนมากจะเป็นกิจกรรมที่เน้นการเคลื่อนไหว ออกกำลังกาย เน้นกิจกรรมสันทนาการและการทำอาชีพ เช่น กิจกรรมรำไทเก๊ก กิจกรรมรำไม้พลอง กิจกรรมจักสาน กิจกรรมหัตถกรรม เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ในการช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมดำเนินการไปได้ด้วยดี

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 มิติ ดังนี้

มิติด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานมีการเรียกประชุมคณะกรรมการบริหารของชมรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง มีการจัดประชุมสมาชิกทุกเดือนเพื่อรับทราบปัญหาของสมาชิกและความคิดเห็นจากสมาชิก

มิติด้านการกระจายอำนาจ มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น เช่น การประชุมเพื่อประหยัดเวลาในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นโดยพร้อมเพรียงกัน การประชุมวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมโดยให้เป็นไปตามมาตรการการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา COVID – 19 พร้อมทั้งจัดให้มีการพูดคุยถึงการเดินทาง พาหนะในการเดินทางของสมาชิกแต่ละท่าน เพื่อที่จะให้สมาชิกท่านอื่นได้ร่วมเดินทางด้วย โดยในส่วนของบริหารจัดการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับวิทยากร นั้นชมรมได้เปลี่ยนแปลงปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น ผู้ให้ความรู้วิทยากรติดภารกิจ ชมรมก็จะมีกิจกรรมอื่นแทน เช่น การตรวจสอบสุขภาพหรือปรับเปลี่ยนวิทยากร เป็นต้น

มิติด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ พบว่า ชมรมมีการจัดทำสื่อเอกสารการชี้ชวนให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรม มีการขอให้จัดทำป้ายสื่อประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในแต่ละหมู่บ้าน

มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ หลังจากการเสริมสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุแล้วนั้น จะพบว่าผู้สูงอายุมีข้อดีหลายประการ เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และจิตใจนั้นโดยส่วนใหญ่จะมั่นคงขึ้น และยังมีประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นด้วย คนงานสูงอายุมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานน้อยกว่าคนหนุ่มสาว คนงานสูงอายุจะลาออกจากงานน้อยกว่า (low turnover rate) อุทิศตนเองให้งานมากกว่า (more dedicate) สร้างงานที่มีคุณค่าได้มากกว่า (more positive work value) และหยุดงานน้อยกว่า (less absenteeism) ถึงแม้การทำงานบางอย่างของสมองจะช้าลง แต่ผู้สูงอายุสามารถใช้ “ ประสบการณ์ ” และ “ ความชำนาญ ” มาทดแทนเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้

มิติด้านสุขภาพ ชมรมจัดให้มีวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการรู้ธรรมชาติของร่างกายที่เสื่อมตามวัย ดูแลตนเองให้ดี ตรวจสอบสุขภาพก่อนเกิดอาการ รักษา จะทำให้เป็นผู้สูงอายุที่สุขภาพดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้สูงอายุกับการปฏิบัติตัว การปฏิบัติตัวของผู้สูงอายุ เกี่ยวข้องกับร่างกาย จิตใจ และปัจจัย 4 อาหารการกินของผู้สูงอายุ จะต้องครอบคลุมอาหารหลัก 5 หมู่ ไม่ว่าจะเป็นโปรตีน ไขมัน เกลือแร่ วิตามิน ผัก ผลไม้ เป็นต้น ผู้สูงอายุจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงอาหารที่มีรสหวานจัด มันจัด และเค็มจัด (ไม่หวาน ไม่มัน ไม่เค็ม) และดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ 6-8 แก้ว (หลีกเลี่ยงเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และน้ำอัดลม) ออกกำลังกายได้ตามความเหมาะสมของร่างกาย

ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน สมาชิกชมรมมักมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน แบ่งปันความสุขซึ่งกันและกัน ซึ่งประชาชนทั่วไปที่มองเห็นภาพการดำเนินการที่เป็นไปด้วยความดีเหล่านั้นก็อยากเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมด้วยเช่นกัน และมีการส่งเสริมขวัญกำลังใจ พบว่า มีการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับสมาชิกในชมรม ให้กับเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการบริหารชมรม ด้วยการมอบของที่ระลึกและของขวัญซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกชมรม เจ้าหน้าที่ชมรม และคณะกรรมการบริหารชมรมในช่วงวันขึ้นปีใหม่

สรุป การบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น มีวิธีการบริหารจัดการของชมรม 5 มิติสำคัญ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และมิติด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตามในการดำเนินการกิจกรรมของชมรมมีปัญหาสำคัญ 6 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ มิติด้านสุขภาพ และมิติด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม โดยชมรมได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 5 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และมิติด้านสุขภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิธีการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น มีวิธีการบริหารจัดการของชมรม 5 มิติสำคัญ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และมิติด้านสุขภาพ โดยมีองค์ประกอบที่หลากหลายกล่าวคือ สมาชิกชมรม และคณะกรรมการชมรมตำแหน่งต่าง ๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของชมรม และวิทยากร เป็นต้น ซึ่งต่างจาก สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ (ม.ป.ป. : 148) ที่กล่าวว่า ชมรมผู้สูงอายุ เป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบงานผู้สูงอายุ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งในระดับปัจเจกบุคคลระดับชมรมผู้สูงอายุและระดับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการกิจกรรมที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสุขภาพ สังคม และสวัสดิการ การบริหารจัดการในชมรมผู้สูงอายุเป็นไปตามโครงสร้างของชมรม

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบปัญหาสำคัญ 6 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ มิติด้านสุขภาพ และมิติด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม ซึ่งแตกต่างกับ สวรรยา ธรรมอภิพล และคณะ (2561 : 352-365) ที่กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านไร่แค คือ 1) งบประมาณไม่เพียงพอ 2) การมีส่วนร่วม ข้อยกจำกัดในเวลาของสมาชิกที่ไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ของชมรมผู้สูงอายุต้องมีการนำระบบการ

ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสังคมออนไลน์มาช่วยสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้กิจกรรมของชมรมนั้นได้เข้าถึงทุกช่วงวัย

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองเรือ อำเภอนางรอง จังหวัดขอนแก่น สามารถจำแนกได้ 5 มิติ คือ มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านการกระจายอำนาจ มิติด้านการประชาสัมพันธ์ มิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และมิติด้านสุขภาพ ซึ่งต่างจาก ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2559 : ออนไลน์) ที่กล่าวว่า ประเทศไทยในฐานะประเทศภาคีสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ได้เข้าร่วมการประชุมระดับภูมิภาคเพื่อนำเสนอรายงานภาพรวมที่เป็นความก้าวหน้าของการดำเนินงานผู้สูงอายุภายใต้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ดังนี้ 1. ผู้สูงอายุและการพัฒนา มีการสร้างความร่วมมือเชิงบูรณาการจากภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการดูแลและเอื้อประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม 2. สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีความสุข มีความพยายามผลักดันนโยบายสาธารณะเรื่อง หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Care Coverage) ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มวัยที่รวมถึงผู้สูงอายุ และ 3. สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม ได้รับความร่วมมือของภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานด้านผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นลำดับ

อย่างไรก็ตาม ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2563 : ออนไลน์) ที่กล่าวถึงการรับมือกับสังคมสูงวัยของประเทศไทย ประกอบไปด้วยประเด็นหลัก 2 ประเด็น คือ 1. การเตรียมความพร้อมในระดับบุคคล และ 2. เตรียมความพร้อมด้านมาตรการเชิงระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้

เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรม และการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้ง การดำเนินการให้มีประสิทธิภาพชมรมผู้สูงอายุ ต้องเน้นให้มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายของสมาชิก และสุขภาพจิตใจของสมาชิกเป็นสำคัญ

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถศึกษาวิจัยในประเด็นการเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานที่ดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ แต่ละพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกของชมรม และการศึกษาเพื่อเป็นแนวทาง ตามรอย หรือตัวแบบสำหรับการเป็นหน่วยงานต้นแบบ (best practice) สำหรับชมรมผู้สูงอายุอื่นที่สนใจต่อไป ตลอดจนศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และการขยายผลในพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2557). สถิติประชากรและบ้าน - จำนวนประชากรแยกอายุ. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563. แหล่งที่มา: <http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstatage.php>.
- สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ. (ม.ป.ป.). *คู่มือผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- สวรรรยา ธรรมอภิพล และคณะ. (2561). ปัจจัยความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุบ้านไร่แค จังหวัดเพชรบุรี. *Veridian E-Journal*. 11 (2), 352 – 365.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (2559). การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยภายใต้กรอบพันธกรณีองค์การสหประชาชาติ : แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริด ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <http://www.dop.go.th/th/know/3/page=2>.
- ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (2563). สังคมสูงวัย ความท้าทายประเทศไทย. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <http://www.dop.go.th/th/know/3/276>.